

Centrum Informacji o Ofiarach II Wojny Światowej

<https://ofiary.ipn.gov.pl/ofi/ofiary-represji-sowieck/6145,Ofiary-represji-sowieckich.html>
2021-05-13, 05:45

W Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie w tzw. zbiorze akt wschodnich przechowywane są kopie dokumentów dotyczących losów obywateli polskich na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej i w ZSRS w latach 1939–1956.

Zbiór ten stanowi ponad 30 metrów bieżących akt (2249 jednostek archiwalnych) kopii papierowych oraz blisko 700 jednostek archiwalnych kopii cyfrowych pozyskanych z różnych instytucji, m.in. z Wydzielonego Państwowego Archiwum Służby Bezpieczeństwa Ukrainy,

Naczelnej Prokuratury Ukrainy w Kijowie, Litewskiego Archiwum Specjalnego w Wilnie, Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Gruzji, Narodowego Archiwum Republiki Białorusi czy Rosyjskiego Państwowego Archiwum Wojskowego w Moskwie.

Archiwum IPN dysponuje ponadto dokumentacją związaną z represjami sowieckimi wobec obywateli polskich z lat 1939–1956, zgromadzoną przez Jędrzeja Tucholskiego, badacza zbrodni katyńskiej i wieloletniego pracownika IPN, oraz materiałami dotyczącymi mordu katyńskiego, które IPN otrzymał ze Studium Polski Podziemnej w Londynie (The Polish Underground Movement Study Trust London).

W zasobie archiwalnym IPN w Warszawie przechowywane są dokumenty wytworzone przez Armię Czerwoną, urzędy i organa bezpieczeństwa ZSRS oraz republik sowieckich – białoruskiej, litewskiej, ukraińskiej czy też gruzińskiej. Wśród nich znajduje się wiele niezwykle

cennych i interesujących dokumentów, m.in. wykazy internowanych na Litwie obywateli polskich, w tym funkcjonariuszy Policji Państwowej i żołnierzy Korpusu Ochrony Pogranicza, akta spraw karno-śledczych obywateli polskich (dotyczące m.in. członków polskich organizacji niepodległościowych działających na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej), meldunki Ludowego Komisariatu Spraw Wewnętrznych ZSRS, poświęcone działalności i likwidacji polskich organizacji konspiracyjnych czy też wykazy ilościowe transportów kolejowych wywożących polskich jeńców wojennych z Kozielska, Ostaszkowa i Starobielska.

Jednym z cenniejszych nabytków ostatnich lat jest dokumentacja oraz bazy danych programu badawczego „Indeks Represjonowanych”, prowadzonego przez Ośrodek KARTA w latach 1988–2013. Na mocy umowy podpisanej 30 kwietnia 2013 r. między IPN a Ośrodkiem KARTA, Instytut przejął prowadzenie tego programu, zajmującego się imiennym dokumentowaniem losów Polaków i obywateli polskich innych narodowości, represjonowanych przez organa władzy sowieckiej po 17 września 1939 r. Do zasobu archiwalnego Instytutu w Warszawie trafiły wówczas m.in. oryginały kilkunastu tysięcy ankiet personalnych (opisujące losy ponad 50 000 osób), zgromadzonych podczas realizacji programu „Indeks Represjonowanych”, kopie dokumentów pozyskanych w archiwach przez Stowarzyszenie „Memoriał” w Moskwie (rosyjską organizację pozarządową dokumentującą i upowszechniającą wiedzę o ofiarach komunistycznych represji politycznych), kwestionariusze osobowe zgromadzone w czasie prac nad *Księgami zmarłych* opracowanymi przez Związek Sybiraków w Gliwicach, a także liczne kopie wykazów imiennych ze zbiorów Archiwum Wschodniego działającego w Ośrodku KARTA.

Pomysł utworzenia „Indeksu Represjonowanych”, całościowego skomputeryzowanego zbioru informacji o osobach represjonowanych w ZSRS, pojawił się na początku 1988 r., kilka tygodni po rozpoczęciu pracy Archiwum Wschodniego, które jest obecnie jedną z agend Ośrodka KARTA. Głównym celem było zgromadzenie i ocalenie różnego rodzaju świadectw osób, które znalazły się pod okupacją sowiecką lub w więzieniach, łagrach czy na zesłaniu, a więc relacji, pamiętników, listów, fotografii czy pamiątek. Początkowo dane były gromadzone głównie w postaci ankiet personalnych, wypełnianych przez ofiary represji sowieckich lub ich rodziny, a także na podstawie informacji znajdujących się w relacjach i wspomnieniach zgromadzonych w Archiwum Wschodnim. Z czasem podjęto decyzję o utworzeniu bazy elektronicznej.

The image shows a screenshot of the 'Indeks Represjonowanych' website. The page has a red header with the title 'INDEKS REPRESJONOWANYCH' and a search bar. Below the header, there are navigation tabs: 'O INDEKSIE', 'WYSZUKIWANIE', and 'DANE'. The 'WYSZUKIWANIE' tab is active. On the left, there is a section titled 'O Indeksie' with a map of Poland and a photo. The main content area is titled 'WYSZUKIWANIE' and contains a search form with various fields and filters. The form includes sections for 'Data osoby represjonowanej' (Name, Date of birth, Place of birth, Date of death, Place of death), 'Reprezja / List' (Type of repression, Period of repression, Date of release), and 'Kategoria represji' (Category of repression). There is a 'SZUKAJ' button at the bottom of the form.

Skomputeryzowane dane z ankiet personalnych, jak również z materiałów źródłowych z archiwów posowieckich, pozyskiwanych od początku lat pięćdziesiątych XX w. za pośrednictwem Stowarzyszenia „Memoriał” w Moskwie, pozwoliły na stworzenie na początku lat 90. XX w. tzw. wewnętrznej bazy danych programu „Indeks Represjonowanych”. Poza wspomnianymi ankietami personalnymi skomputeryzowane są w niej wykazy imienne zgromadzone w Archiwum Wschodnim, różnego rodzaju spisy i zbiory danych dotyczące represjonowanych, takie jak dane z kartoteki akt personalnych jeńców polskich w ZSRR z Kolekcji Akt z Archiwów Rosyjskich przechowywanej w Centralnym Archiwum Wojskowym, dane z bazy komputerowej Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, bazy komputerowe sporządzone przez Stowarzyszenie „Memoriał” w Moskwie, dane z zaświadczeń wystawionych indywidualnym wnioskodawcom przez archiwa byłego ZSRS dzięki współpracy ze Stowarzyszeniem „Memoriał”, spisy sporządzone na terenie ZSRS po 1943 roku przez

Związek Patriotów Polskich, przechowywane w Archiwum Akt Nowych, dane z „Księgi Głównej Domu Dziecka” w Gostyninie, będącej spisem dzieci i pracowników polskich domów dziecka na terenie ZSRS, repatriowanych w 1946 r.

W ciągu 25 lat wprowadzono do bazy ok. 1 200 000 rekordów. Po usystematyzowaniu kategorii sowieckich represji celem programu stało się nie samo gromadzenie danych, ale sporządzenie w ramach wybranych kategorii represji możliwie kompletnych, zweryfikowanych alfabetycznych zestawień biogramów osób represjonowanych. Podstawą wyodrębnienia i weryfikacji takich grup, liczących od kilku do kilkunastu tysięcy osób, były możliwie pełne źródła sowieckie, które w trakcie prac weryfikacyjnych porównywane były z danymi polskimi – zarówno zebranymi przez „Indeks”, jak i pochodzącymi z polskich archiwów lub instytucji i stowarzyszeń w kraju i za granicą. Zweryfikowane biogramy, zawierające podstawowe dane personalne, informacje o formie represji w ZSRS oraz sygnatury źródeł archiwalnych, w których dana osoba występuje, były publikowane przez Ośrodek KARTA w tomach serii wydawniczej *Indeks Represjonowanych*.

W 1995 r. ukazał się pierwszy tom serii – *Rozstrzelani w Katyniu. Alfabetyczny spis 4410 jeńców polskich z Kozielska rozstrzelanych w kwietniu-maju 1940, według źródeł sowieckich, polskich i niemieckich*. Do 2013 r. ukazało się w sumie 21 tomów w 29 woluminach, w tym tom ostatni, również dotyczący polskich jeńców wojennych z obozu w Kozielsku – *Zabici w Katyniu. Alfabetyczny spis 4415 jeńców polskich z Kozielska zabitych w kwietniu-maju 1940, według źródeł sowieckich, polskich i niemieckich* (Warszawa 2013). Od września 2001 r. zweryfikowane dane osób represjonowanych, pochodzące z wydanych drukiem tomów oraz z dwóch niezwyfikowanych zestawień – tzw. listy ukraińskiej (więźniowie rozstrzelani na podstawie decyzji władz sowieckich z 5 marca 1940 r.) oraz „Wykazu spraw prowadzonych przez organa NKWD Zachodniej Ukrainy i Białorusi” (spis osób aresztowanych, przeciwko którym wszczęto śledztwo w latach 1939–1941) – są udostępnione w bazie internetowej „Indeks Represjonowanych”.

W późniejszym okresie w bazie umieszczono także biogramy opracowane na podstawie wiarygodnych źródeł zgromadzonych w wewnętrznej bazie danych programu, np. ankiet

personalnych, zaświadczeń dotyczących konkretnych osób uzyskanych za pośrednictwem Stowarzyszenia „Memoriał” z archiwów posowieckich, materiałów skopiowanych w latach dziewięćdziesiątych XX w. przez Wojskową Komisję Archiwalną, dokumentacji Biura Informacji i Poszukiwań PCK, kwestionariuszy wypełnianych przez członków Związku Sybiraków. W bazie internetowej „Indeks Represjonowanych”, dostępnej na stronie internetowej IPN pod adresem indeksrepresjonowanych.pl, znajduje się obecnie ponad 316 000 rekordów, dotyczących m.in. ofiar zbrodni katyńskiej z obozów w Kozielsku, Ostaszkowie i Starobielsku, jeńców wojennych przetrzymywanych w innych obozach, osób deportowanych w głąb ZSRS w latach 1940–1941, osób internowanych na przełomie 1944 i 1945 r., a także więźniów łagrów w okolicach Workuty.

[Prześlij zapytanie](#)